

Функционирование и развитие механизмов государственного управления
УДК 35.073.53:351.746.1

Марова Світлана Феліксівна

*доктор наук з державного управління, професор
Донецький державний університет управління*

Марова Светлана Феликсовна

*доктор наук по государственному управлению, профессор
Донецкий государственный университет управления*

Marova Svitlana

*Doctor in Public Administration, Professor
Donetsk State University of Management*

ORCID: 0000-0002-7887-4934

Федоровський Леонід Ігорович

*аспірант
Донецького державного університету управління*

Федоровский Леонид Игоревич

*аспирант
Донецкого государственного университета управления*

Fedorovskiy Leonid

*Postgraduate Student of
Donetsk State University of Management*

**СТАЛИЙ РОЗВИТОК: СТАЛІ ЗАКУПВЛІ ЯК ПОКАЗНИК
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАДИ
УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ: ЭКОЛОГИЧЕСКИЕ ЗАКУПКИ КАК
ПОКАЗАТЕЛЬ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ВЛАСТИ
SUSTAINABLE DEVELOPMENT: SUSTAINABLE PROCUREMENT
AS AN INDICATOR OF GOVERNMENT RESPONSIBILITY**

Анотація. У статті доведено, що сутність влади в умовах сучасних глобалізаційних процесів простежується в зовсім інших формах і ставить перед собою інші цілі і завдання, ніж у попередні часи. По-перше, влада стала ефективнішою, активно розвиваються знання, що є основним засобом влади, що сприяє з одного боку, демократизації різних форм управління і способів організації, а з іншого, встановленню суцільних форм підпорядкування. Ухвалюючи певні рішення, керуючись спеціальними знаннями людина з власної волі, на основі прийнятих нею рішень стає «одновимірним», запрограмованим індивідом. Поведінка, що певним чином не відповідає раціональним нормам визначається як певне відхилення від норми. Процеси гуманізації і демократизації влади стають підставою для закріпачення людей, дозволяючи не просто управляти, а «продувати слухняні тіла». По-друге, традиційні завдання і функції влади, які полягають у встановленні контролю, порядку, заснованого на певних нормах, замінюються повною відмовою від контролю, влада усувається (відмежовується від наслідків фізичного та соціального порядку) від необхідності вирішувати важливі соціальні проблеми, надаючи людині повну свободу вибору в пошуку стратегій виживання. Індивідуалізм і свобода вибору незмінно пов'язані з ризиком, який стає провідною функцією управління. По-третє, посилюються процеси знеособлення, як об'єктів, так і суб'єктів влади, що в кінцевому рахунку призводять до відсутності відповідальності за вибрані і здійснювані стратегії управління. У сталому суспільстві, за умови відповідальної влади, одним з важливих питань постає питання сталих закупівель. Оскільки вимоги до безпечності товару, вимоги до безпечного виробництва, до збереження нашої екосистеми в цілому наразі життєво необхідні. Дійсно у цій сфері сталих закупівель, оскільки найнижча ціна вже не є основним показником, перш за все відповідальність та професійне ставлення до своєї роботи відіграють ключову роль.

Ключові слова: сталий розвиток, публічні закупівлі, сталі закупівлі, відповідальність влади, місцеве самоврядування.

Аннотація. В статті доказано, що сутність влади в умовах сучасних глобалізаційних процесів прослідковується в абсолютно інших формах і ставить перед собою інші цілі і завдання, ніж в минулі часи. По-перше, влада стала більш ефективною, активно розвиваються знання, які є основним засобом влади, що сприяє, з одного боку, демократизації різних форм управління і способів організації, а з іншого, встановленню власних форм підпорядкування. Приймаючи певні рішення, керуючись спеціальними знаннями, людина за власною волею, на основі прийнятих їм рішень стає «одномерним», запрограммованим індивідом. Поведіння, певним чином не відповідає раціональним нормам і визначається як певне відхилення від норми. Процеси гуманізації і демократизації влади стають основою для закріплення людей, дозволяючи не просто управляти, а «виробляти послухні тіла». По-друге, традиційні завдання і функції влади, які включають встановлення контролю, порядку, заснованого на певних нормах, заміняються повним відмовою від контролю, влада усувається (відмежовується від наслідків фізичного і соціального порядку), від необхідності вирішувати важливі соціальні проблеми, надаючи людині повну свободу вибору в пошуку стратегій виживання. Індивідуалізм і свобода вибору завжди пов'язані з ризиком, який стає керівною функцією управління. По-третє, посилюються процеси обезличування, як об'єктів, так і суб'єктів влади, що, в кінцевому підсумку, призводять до відсутності відповідальності за вибрані і здійснювані стратегії управління. В встановившомуся суспільстві, при умові відповідальної

власти, одним из важных вопросов возникает вопрос зеленых закупок. Поскольку требования к безопасности товара, требования к безопасному производству, к сохранению нашей экосистемы в целом являются жизненно необходимы. Действительно в этой сфере публичных закупок, поскольку самая низкая цена уже не является основным показателем, прежде всего ответственность и профессиональное отношение к своей работе играют ключевую роль.

Ключевые слова: устойчивое развитие, публичные закупки, стали закупки, ответственность власти, местное самоуправление.

Summary. The article proves that the essence of power in the conditions of modern globalization processes can be traced in completely different forms and sets different goals and objectives than in previous times. Firstly, power has become more effective, knowledge is actively developing, which is the main means of power, which contributes on the one hand, the democratization of various forms of government and methods of organization, and on the other, the establishment of continuous forms of subordination. Making certain decisions, guided by the special knowledge of a person of his own free will, on the basis of his decisions becomes a «one-dimensional», programmed individual. Behavior that in some way does not meet the rational norms is defined as a certain deviation from the norm. The processes of humanization and democratization of power become the basis for the enslavement of people, allowing not just to govern, but to «produce obedient bodies». Secondly, the traditional tasks and functions of power, which are to establish control, the order based on certain norms, are replaced by a complete renunciation of control, power is removed (separated from the effects of physical and social order) from the need to solve important social problems, freedom and choice in finding survival strategies. Individualism and freedom of choice are invariably associated with risk, which becomes the leading function of management. Thirdly, the processes of

depersonalization of both objects and subjects of power are intensifying, which ultimately lead to a lack of responsibility for the chosen and implemented management strategies. In a stable society, under the condition of responsible government, one of the important issues is the issue of sustainable procurement. Because the requirements for the safety of goods, the requirements for safe production, for the preservation of our ecosystem as a whole are now vital. Indeed, in this area of sustainable procurement, as the lowest price is no longer the main indicator, first of all, responsibility and professional attitude to their work play a key role.

Key words: *sustainable development, public procurement, sustainable procurement, government responsibility, local government.*

Вступ. Активні процеси глобалізації та періодичні кризи у житті сучасного суспільства сприяють їх вирішенню, насамперед у сфері публічного управління. Реформи, що здійснюються у розвинутих державах світу відбувається у двох векторах: децентралізація владних повноважень, а також посилення законодавчої відповідальності на місцях за прийняті рішення, відповідно до наявного досвіду, що сприяє стабільному розвитку регіонів. Отже, **метою статті** є аналіз сталих закупівель та відповідальності влади в контексті ідеї сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень. При написанні статті були використані нормативно-правові акти, що стосуються обраної проблематики, а саме: Закон України «Про публічні закупівлі» [3], Зелена книга Європейського Союзу [4], «Міжнародний стандарт. Соціальна відповідальність» [5]. В. Бульба та А. Меляков у своїй статті доводять ефективність та результативність взаємодії соціально відповідального бізнесу та влади [2]. Зарубіжні автори, як-от: Єрік Коен, Моше Лисак та Урі Алмагор [1] наголошують на позитивних соціальних змінах, що спрямовані на встановлення «сталості», сталого розвитку. Разом з тим, проблема

впровадження сталих закупівель та відповідальності влади в контексті ідеї сталого розвитку не була предметом окремого дослідження.

Виклад основного матеріалу. Теорія децентралізаційної системи управління є досить новою, бо майже до ХХ століття федералізовані (децентралізовані) держави асоціювались зі слабкістю. Історично, саме завдяки єдності земель, ідей, суспільства та мешканців державні утворення могли протистояти загарбницьким зазіханням сусідів.

Однак, світ ХХІ ст. має інакші тенденції розвитку. Існуюча рухливість населення та погано організоване керівництво у конкретному регіоні може викликати відтік населення, деградації одних територій та «перенасичення» інших, більш успішних регіонів. Таким чином, деякі території, регіони і навіть держави можуть занепасти під впливом зовнішніх чинників. А тому, відповідальність влади на місцях набуває вкрай великої актуальності.

Активний розвиток місцевого самоврядування можна пояснити необхідністю спільної діяльності громад, що формує певну галузь суспільних відносин. Така галузь охоплює велике коло проблем, які регламентують всі сторони суспільного життя суспільства [1, с. 57].

У процесі розвитку суспільних відносин й ускладненням соціальних контактів, постала проблема, пов'язана з виникненням соціальних протиріч. З метою вирішення яких суспільство утворило владні структури з чітко окресленими повноваженнями, що й призвело до появи держави, основу якої складав народ.

Загальновідомим фактом є те, що слово демократія означає «влада народу». Це свідчить про те, що народ має бути основним і єдиним джерелом влади за демократичного суспільного ладу. Саме тому підвалини демократії вимагають дотримання юридичного принципу «поділу влади». Однак на практиці поділ влади постає як своєрідна ефемерна теоретична проблема, оскільки, з одного боку, джерелом влади є народ, а з іншого,

вона є розподіленою між «гілками влади», серед яких провідне місце належить виконавчим органам державної влади.

Історичний досвід демонструє, що зосередження влади в одного суб'єкта, відштовхує членів суспільства від соціальної та іншої відповідальності за будь-які дії. Подібна форма залежності серйозно обмежує свободу діяльності як людини, так і місцевої громади в цілому і призводить до втрати відповідальності. Лише існування особистої свободи спроможне вплинути на появу почуття особистої відповідальності, без чого не є можливою трудова діяльність.

Такий погляд на концепцію суспільного ладу є ідеальним у тому контексті, що владні відносини охоплюють всі сфери управління. Але в той же час є конкретною, оскільки у випадку надання їй властивого динамізму, можна простежити реальні внутрішні протиріччя, затвердження в усіх сферах діяльності рівнозалежних відносини. У справді демократичному суспільстві влада в її проявах не може і не повинна існувати лише як деяка потенційна або актуальна форма примусу [5]. Діяльність конкретного громадянина та влада повинна здійснюватися шляхом певного делегування владних повноважень від низу до гори і цілковитої підзвітності верхніх ешелонів влади нижнім.

Відсутність суворо централізованого зв'язку між автономними і самостійними частинами єдиного цілого, до яких належить місцева громада з її ресурсами, створює для них можливості внутрішнього саморозвитку, робить їх більш «гнучкими» і сприйнятливими до змін.

Подібні можливості придушуються згори. На сьогодні дуже часто розвиток суспільства повністю орієнтується на західно-європейські стандарти, Україна не є винятком, не враховуючи того, що на кожному етапі соціального розвитку влада об'єктивно розв'язує одну ту саму проблему - виходу з традиції до цивілізації.

Подібне механічне перенесення до політичного поля України культури розвитку європейської цивілізації часто завершувалося бюрократичною формальністю. Сучасна всезагальна інтеграція перевтілюється на своєрідний засіб суцільної дезінтеграції і знищення нашої держави. У суспільстві постійно відбувається доволі небезпечний процес маніпуляції людською свідомістю народу і пропагування чужих йому культурних цінностей. Така масова маніпуляція західними цінностями, тільки посилює апатію у взаємовідносинах людини до людини, до її буття. Через це діяльність людини стає все більш агресивною за своєю суттю.

У сталому суспільстві, за умови відповідальної влади, одним з важливих питань постає питання сталих закупівель. Оскільки вимоги до безпечності товару, вимоги до безпечного виробництва, до збереження нашої екосистеми в цілому наразі життєво необхідні. Дійсно у цій сфері сталих закупівель, оскільки найнижча ціна вже не є основним показником, перш за все відповідальність та професійне ставлення до своєї роботи відіграють ключову роль. Існуюче законодавство дозволяє застосовувати різноманітні нецінові критерії при складанні технічної документації для конкурсних торгів – стаття 22 Закону «Про публічні закупівлі» [3]. Наразі ці критерії і є критеріями відбору товару, робіт або послуг, і якщо пропозиція не відповідає цим критеріям, то вона може бути відхиленою, навіть не зважаючи на найнижчу ціну. Основою для встановлення вимог до предмету закупівлі в такому разі стають нормативно-правові акти та відповідні міжнародні або ж національні стандарти. Якісні та технічні характеристики самого предмету закупівлі мають передбачати певні заходи із захисту довкілля. Це можуть бути критерії енергоефективності, ефективне використання водних та земних ресурсів, безпечність для людства та природи, поліпшені екологічні характеристики та можливості утилізації в подальшому. Такий підхід до публічних закупівель демонструє

відповідальність влади та є спробою впроваджувати сталість економічного розвитку, а й відповідно сталість усього суспільства в майбутньому.

Як відомо для прогресу необхідною умовою є те, щоб країна якомога менше обмежувала внутрішній моральний світ людини, надаючи їй вільного духовного вибору. Такі дії вимагають підвищення стандартів до людини-суб'єкта, яка повинна адаптуватися до змін, що постійно відбуваються в суспільному житті та складаються з колективного інтелекту місцевої громади як цілісної системи.

У зв'язку з цим міське самоврядування - це особливий вид людської діяльності, який полягає не лише у досягненні реформаційних цілей держави, але і є способом підтримки її цілісності, оптимального функціонування і розвитку [2, с. 10].

Український соціальний досвід звертає увагу на необхідність демократизації громадського розвитку, де провідною функцією управління суспільством є найбільш повне включення в управлінську діяльність всього населення. Головне завдання цієї функції - створення простору для саморозвитку.

Окрім того, ця функція формує почуття загального інтересу і відповідальності конкретної людини і місцевої громади, які звикають не лише самостійно вирішувати свої справи, але й здійснювати контроль за ходом суспільного розвитку.

Протягом багатьох історичних епох влада завжди впливала на життєдіяльність людей. Характерною рисою сучасної влади є те, що відбуваються не тільки зміни у владних відносинах, а й якісне реформування.

Однією зі специфічних ознак влади є перехід від кількісних змін до якісних. Саме тому, суспільство XXI ст. намагається створити «владу високої якості», побудовану на наступних принципах.

1. Ефективність. Характеристикою відповідальної влади є ефективність - можливість досягнення цілей з найменшими втратами, вміння не лише долати кризи, а й запобігати їх появі.

Е. Тоффлер, описує особливості влади, що закладені на знаннях, вказує на таку її якість як невичерпність. Усі ресурси, на які спиралася попередня влада, були доволі обмеженими, а знання є безмежними.

2. Владний простір. Дисципліна як ефективний інструмент формування громадянської єдності спрямований на організацію простору та поділ часу. Будь-які рухи, жести, операції людини повинні бути підпорядковані принципу найбільшої ефективності, який виражається не тільки в ефективному розподілі часу, але і в прагненні «вичерпати час».

Активні процеси трансформації влади призводять до різних варіантів простору і часу. В сучасних високотехнологічних державах відбувається «стиснення простору і часу». Таке явище простежується в тому, що будь-які точки простору стають все більш доступнішими і, відповідно, освоєними. Час переважно відводиться на досягнення і освоєння нових процесів, але він теж скорочується.

3. Необмеженість влади над територією. Оскільки умовами для інвестування капіталу є певна територія (фізичний простір), ресурси, розвинута інфраструктура, продуктивність людей, то специфічність такої ситуації полягає в тому, що «вливання інвестицій» не спрямоване на поліпшення умов для виробництва, навпаки, вкладення капіталу здійснюється у вже існуючі, найбільш сприятливі умови. Влада не прагне переобтяжити себе побудовою системи суцільного контролю, вона все більше не потребує тотальних режимів управління.

Зміна територіальних характеристик створює умови, за яких змінилися всі форми суспільної взаємодії, включаючи владні. Необхідність в існуванні різних форм контролю майже відсутня, влада майже перестала встановлювати правила і вимагати суцільного їх виконання. Відбулася

«детериторизація влади», яка сприяє пошуку нових ресурсів для підпорядкування, серед них «Відчуття ризику, що є основою підпорядкування, специфічною та надійною гарантією, оскільки в умовах, коли люди поставлені перед необхідністю впоратися зі своїми проблемами власними силами, є недостатніми для встановлення контролю над нинішньою ситуацією, важко уявити можливість виникнення у них думок про майбутні зміни свого становища» [4].

4. Функціонування сучасної влади. Від часу виникнення стародавніх державних утворень, влада намагалась демонструвати власну могутність і силу. Формами демонстрації влади були: публічні страти, виїзди державних осіб, спорудження палаців тощо. Влада демонструвала свою велич, підкреслюючи власну обізнаність, повсюдність і ефективність.

В умовах сучасних процесів глобалізації, влада проявляється у високошвидкісному режимі існування, яка є рухливою і спрямовує свої зусилля не на утвердження власних настанов, а на позбавлення інших людей можливості ухвалювати важливі організаційні рішення. Влада не ставить собі за мету самоствердження через встановлення порядку, шляхом організації, встановлення контролю і дисципліни.

Таким чином, суцільна необмеженість влади виявляється ще й у тому, що чиновники володіють низкою привілеїв, що надають їм можливість не нести відповідальності за простір (фізичний і соціальний), в якому вони здійснюють свої повноваження. Влада переходить до політики досить гнучкого управління, не створюючи більше паноптикуму, а навпаки, об'єктом уваги є життя людей, що володіють владою. Сучасна форма існування влади утворює своєрідні символи благополучного життя, стає прикладом для більшості. На жаль, однією з найважливіших рис, яка є притаманною владі і сприймається більшістю – це небажання брати на себе відповідальність.

Відмова від реальної відповідальності, небажання ухвалювати рішення і організувати умови свого життя, або життя цілих народів, в умовах глобалізаційних процесів можуть призвести до незворотних катастрофічних результатів.

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що сутність влади в умовах сучасних глобалізаційних процесів простежується в зовсім інших формах і ставить перед собою інші цілі і завдання, ніж у попередні часи. По-перше, влада стала ефективнішою, активно розвиваються знання, що є основним засобом влади, що сприяє з одного боку, демократизації різних форм управління і способів організації, а з іншого, встановленню суцільних форм підпорядкування. Ухвалюючи певні рішення, керуючись спеціальними знаннями людина з власної волі, на основі прийнятих нею рішень стає «одновимірним», запрограмованим індивідом. Поведінка, що певним чином не відповідає раціональним нормам визначається як певне відхилення від норми. Процеси гуманізації і демократизації влади стають підставою для закріпачення людей, дозволяючи не просто управляти, а «продувати слухняні тіла». По-друге, традиційні завдання і функції влади, які полягають у встановленні контролю, порядку, заснованого на певних нормах, замінюються повною відмовою від контролю, влада усувається (відмежовується від наслідків фізичного та соціального порядку) від необхідності вирішувати важливі соціальні проблеми, надаючи людині повну свободу вибору в пошуку стратегій виживання. Індивідуалізм і свобода вибору незмінно пов'язані з ризиком, який стає провідною функцією управління. По-третє, посилюються процеси знеособлення, як об'єктів, так і суб'єктів влади, що в кінцевому рахунку призводять до відсутності відповідальності за вибрані і здійснювані стратегії управління.

Література

1. Comparative social dynamics: essays in honor of S.N. Eisenstadt / Erik Cohen, Moshe Lissak, Uri Almagor, eds. Boulder: Westview Press, 1985. 226 p.
2. Бульба В.Г., Меляков А.В. Перспективи взаємодії соціально відповідального бізнесу та органів місцевого самоврядування // Державне регулювання соціального підприємництва та соціально відповідального бізнесу: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., 25 листопада 2010 р. / за заг. ред. д.е.н., проф. О.Ю. Амосова. Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2010. С. 8-11.
3. Закон України «Про публічні закупівлі» від 25 грудня 2015 р. № 922-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016. № 9. Ст. 89 [із змінами та доповненнями]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page>. (дата звернення 05.01.2019)
4. Зелена книга Європейського Союзу URL: http://www.rsppenergy.ru/main/static.asp?art_id=1552 (дата звернення 05.01.2019)
5. Міжнародний стандарт. Соціальна відповідальність (SA8000). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0015697-07> (дата звернення 05.01.2019)

References

1. Comparative social dynamics: essays in honor of S.N. Eisenstadt / Erik Cohen, Moshe Lissak, Uri Almagor, eds. Boulder: Westview Press, 1985. 226 p.
2. Buljba V.Gh., Meljakov A.V. Perspektivy vzajemodiji socialjno vidpovidaljnogho biznesu ta orghaniv miscevogho samovrjaduvannja // Derzhavne reghuljuvannja socialjnogho pidpryjemnyctva ta socialjno vidpovidaljnogho biznesu: materialy II Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 25

lystopada 2010 r. / za zagh. red. d.e.n., prof. O.Ju. Amosova. Kh.: Vyd-vo KharRI NADU «Maghistr», 2010. S. 8-11.

3. Zakon Ukrainy «Pro publichni zakupivli» vid 25 ghrudnja 2015 r. # 922-VIII // Vidomosti Verkhovnoji Rady (VVR), 2016. #9. St. 89 [iz zminamy ta dopovnennjamy]. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/922-19/page>. (data zvernennja 05.01.2019)
4. Zelena knygha Jevropejskogho Sojuzu URL: http://www.rspenergy.ru/main/static.asp?art_id=1552 (data zvernennja 05.01.2019)
5. Mizhnarodnyj standart. Socialjna vidpovidalnistj (SA8000). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=n0015697-07> (data zvernennja 05.01.2019)